

אוניברסיטת בן גוריון בנגב

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לפוליטיקה וממשל תש"פ 2020

שם הקורס: איך עושים שינוי?

מספר הקורס: _____

שם המרצה: ד"ר דב חנין

שעת קבלה: ימי חמישי בין השעות 1415-1515 בסמסטר ב' בחדר _____

יעדי ההוראה

קורס זה מיועד להתמודד עם התחושה הרווחת שבחברה שלנו לא ניתן לקדם שינוי. במסגרת הקורס נבקש לאתגר את התחושה הזאת ולהראות ששינויים מתרחשים כל הזמן בחברה, ושיש להם גם קשר ישיר לפעילות מודעת של אנשים שמקדמים אותם. נדון בתיאוריות שינוי שונות וננתח לאורן מאבקים שהתנהלו בעולם ובישראל.

הקורס ייכלול תובנות תיאורטיות עם ניתוח מקרים ומצבים במציאות הישראלית, ויתבסס על מעורבות פעילה של התלמידים.

פרשיות הלימוד:

1. האמנם עולם סגור?

התחושה הרווחת שהחברה שלנו איננה מאפשרת שינויים מהותיים לטובה, היא כשלעצמה חסם מהותי בפני שינוי. ביחידה זו נעסוק בהנגדת התחושה הזו עם הידיעה ששינויים מהותיים לטובה אכן התרחשו בחברה שלנו.

2. שינוי עמדות

ביחידה זו נדון בחוסר האפקטיביות של דרכים מקובלות לשינוי עמדות (כמו שימוש בנתונים עובדתיים או הפעלת שליטה) לעומת גישות המדגישות חיבורים רגשיים והמחזקות את תחושת האוטונומיה האישית.

3. האופי הלא-לינארי של מהלכי שינוי.

ביחידה זו נבחן מדוע במקרים רבים מצליחות פעולות "לא הגיוניות" ו"בלתי סבירות" לקדם שינוי במקמות בהם גישות "הגיוניות" דווקא נכשלות.

4. איך נעשו שינויים בהיסטוריה

דיון בהצגות מקרים כגון ביטול העבדות בארה"ב, קביעת יום העבודה של 8 שעות ביום, מתן זכות ההצבעה לנשים בבריטניה, וביטול האיסור הפלילי על יחסים הומוסקסואליים בישראל. כל אחד מארבעה המקרים הללו יוצגו בכיתה ע"י 2 משתתפים/ות, ונקיים דיון בתום ההצגה בשאלת המכנים המשותפים הקיימים בין המקרים השונים.

5. לשנות את העולם מלמעלה

ביחידה זו נעסוק בתפיסה מקובלת ביחס לשינוי חברתי, על פיה השינוי מתרחש מלמעלה, כאשר מי שמעוניין בשינוי אוחז בשלטון הפוליטי ומקדם אותו משם. נצפה בפרק מסדרת ה-BBC "הפיכה אנגלית מאוד", ונקיים עליו דיון.

6. מגבלות השינוי מלמעלה

דיון בהצגות מקרים של ממשלה איינדה בצ"לה (1970-1973) וממשלת סיריזה ביוון (2015). כל אחד מהמקרים יוצגו בכיתה ע"י 2 משתתפים/ות, ונקיים דיון בתום ההצגה בשאלת המכנים המשותפים בין המקרים השונים.

7. לשנות מלמטה: גישות ההתנגדות, ההמתנה והזרז

ביחידה זו נעסוק, ראשית, בגישה הטוענת כי בהיעדר אחיזה שלטון מה שניתן לעשות הוא רק להתנגד לעוולות ולנוזקים שנגרמים לקבוצות שונות. נדון ביתרונות של הגישה הזו ונבחן את מגבלותיה. בהמשך נדון בגישה על פיה צריך להמתין לרגע המתאים שבו שינוי יכול להתרחש, ולכל היותר להיערך לקראת הרגע הזה. נסיים בגישה על פיה שינוי יכול להיעשות כתוצאה

מפעולתו של גרעין קטן של מחוייבים לשינוי שמצליח להפעיל מסביבו מעגלים רחבים יותר, ובאמצעותם לקדם את השינוי בפועל. יתרונותיה וחסרונותיה של כל גישה יוצגו על ידי צמד משתתפים/ות.

8. מאבק הגמוני: שינוי שיח והתנגדות בונה.

ביחידה זו נדון בגישה הרואה בשינוי השיח את המפתח המרכזי לשינוי החברתי, ובגישה הרואה בשינוי השיח מרכיב חשוב אבל לא יחידי במאבק ההגמוני המתחולל בחברה. נדון גם בניסיונות לפתח צורות של התנגדות שאינן מסתפקות בבלימת נזקים וסכנות, אלא מנסות לבנות מולם מבנים חברתיים אלטרנטיביים. גישת ההתנגדות הבונה איננה מציעה בניית איים מנותקים של חברה אלטרנטיבית, אלא צורות התארגנות חלופיות שהן פעילות ומעורבות בזירה החברתית הכללית. יתרונותיה וחסרונותיה של כל גישה יוצגו על ידי צמד משתתפים/ות.

9. איך מנצחים? ניתוח מקרים ישראלים

ביחידה זו נבחן שני מאבקי שינוי שהתנהלו בישראל בשנים האחרונות – המאבק על העלאת שכר המינימום (מינימום 30) והמאבק שהתנהל נגד גירוש מבקשי המקלט בשנת 2018, וננסה להבין מה תרם להצלחה של המאבקים הללו. לשיעור זה יוזמנו משתתפים/ות במאבקים ויתקיים דיון בניסיון שהם/ן יציגו.

10. דיבייט – לחשוב בקטן או לחשוב בגדול?

ביחידה זו נציג זו מול זו שתי גישות רווחות לשינוי. האחת שפותחה על ידי סול אלינסקי מתמקדת בארגון של אנשים לפעול ולהיאבק למען שינויים בסביבתם המיידית. מולה התפתחה בשנים האחרונות בארה"ב גישה המתמקדת דווקא ביצירת תנועה רחבה לשינוי מסביב לרעיונות גדולים ומלהיבים. כל אחת משתי הגישות תוצג על ידי צמד משתתפים/ות, ויתר המשתתפים/ות יתייחסו ויביעו עמדה ביחס ליתרונות והחסרונות של כל אחת מהגישות.

11. בניית תנועת שינוי

ביחידה זו ננתח תנועות שינוי חברתי שפעלו בחברה הישראלית וננסה להבין מה

הקשה עליהן ומה אפשר את הישגיהן. המקרים ייבחרו על ידי המשתתפים/ות בהנחיית המרצה ויוצגו בכיתה על ידי צמדי משתתפים/ות.

12. לשחרר את הדימיון בצורת הפעילות: שוק רעיונות

ביחידה זו יציגו 6 צמדים של משתתפים/ות רעיונות לצורות חדשניות ובלתי שגרתיות של פעילות מקדמת שינוי שנוסו בעולם ובארץ בשנים האחרונות. נדון ביתרונות ובחסרונות של כל אחת מדרכי הפעולה שיוצגו בדיון.

13. סיכום – למה העולם פתוח לשינוי? ואיך מנצלים בפועל את הפתחים שקיימים במציאות?

דרישות והרכב ציון הקורס:

1. נוכחות: חובה להיות נוכח/ת בכל השיעורים. היעדרות עד 3 פעמים תהיה מותרת באישור המרצה בלבד. לתלמיד/ה הנעדרת יותר מ-3 פעמים ירדו 30 נקודות מהציון הסופי.
2. מטלות: לכל משתתף/ת תהינה שלוש מטלות במסגרת הקורס, ותינתן הדרכה פרטנית לקראת הכנת כל אחת מהן המטלות. כל מטלה תכלול הצגה תמציתית של סוגיה מראש בכתב, הצגה של הדברים בע"פ במסגרת הדיון בכיתה, וסיכום כתוב של הדיון שיוגש בתוך שבוע לאחר השיעור. כל מטלה תהווה 25% מהציון הסופי.
3. השתתפות פעילה בדיונים בכיתה: 25% מהציון הסופי

רשימה ביבליוגרפית:

- ואצלאוויק, פ., ויקלנד, ג'. פיש, ר. (1979). שינוי – עקרונות של יצירת בעיות ופתרון. ספרית פועלים.
- מנוחין, י. (2010). אקטיביזם ושינוי חברתי. ספרי נובמבר.
- קליין, נ. (2018). לא זה לא מספיק. ספרי נובמבר.

- פילק, ד. (2019). "מהתנגדות לשינוי: הגישות השונות של התמודדות עם הסדר החברתי". בתוך חנין, ד. ופילק, ד. מה לעשות עכשיו. ספרי עליית הגג.
- שרוט, ט. (2018). מה זה משנה? כנרת זמורה-דביר.

- Alinsky, S. (1971). **Rules for Radicals**. Vintage/ Random House.
- Bensaïd, D. et al. (2011). **Change the World without taking power? ... or ...Take Power to change the World**. International Institute for Research and Education (IIRE).
- Boyd, A. & Mitchell, D. O. (2012) **Beautiful Trouble: A Toolbox for Revolution**. Or Books.
- Bond, B. & Exley, Z. (2016). **Rules for Revolutionaries: How Big Organizing can Change Everything**. Chelsea Green Publishing Co.
- Engler, M. & Engler, P.(2016). **This is an Uprising: How Nonviolent Revolt is Shaping the 21st Century**. Bold Type Books.
- Engler, M. & Engler, P.(2014). "Would Saul Alinsky break his own rules?" in **Waging Nonviolence.org** .
- Jul Sorensen, M. (2016). "Constructive Resistance: Conceptualizing and Mapping the Terrain". In **Journal of Resistance Studies** 2:1: 49-78.
- Koefoed, M. (2017). "Constructive Resistance in Northern Kurdistan" in **Journal of Peacebuilding & Development**. Vol. 12 No. 3.